

વિકલાંગ વ્યક્તિ (સમાન-તક, હક રક્ષણ
અને સંપૂર્ણ સહયોગ) અધિનિયમ, ૧૯૮૫
હેઠળ વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટે અનામત
જગ્યાઓ સુનિશ્ચિત કરવા બાબત...

ગુજરાત સરકાર
ક્રમાંક:અપગ-૧૦૨૦૪૩-આઈ.૫૫/૭.૧
સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ
સચિવાલય, ગાંધીનગર.

તારીખ:૨૮/૦૫/૨૦૦૬

- વંચાણમાં લીધા: (૧) સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના તા.૨૮.૪.૮૯ તથા
તા.૧૩.૧.૨૦૦૦ના ઠરાવ ક્રમાંક:અપગ-૧૦૮૯-૪૩૦-૭
(૨) સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના અધિસૂચના ક્રમાંક:
અપગ-૧૦૨૦૦૩-આઈ.૫૫/૭.૧, તા.૮.૧.૨૦૦૪
(૩) તા.૧૨.૪.૨૦૦૬ના રોજ મળેલ સચિવશ્રીઓની બેઠકની કાર્યવાહી
નોંધ. (સામાન્ય વહીવટ વિભાગના ખાનગી પત્ર ક્રમાંક:સચબ-
૧૦૨૦૦૬ (૬)/કિ.યુ., તા.૧૮.૪.૨૦૦૬)

// પ્રસ્તાવના //

કેન્દ્ર સરકારે પ્રસિધ્ધ કરેલ વિકલાંગ વ્યક્તિ (સમાન તક, હક રક્ષણ અને સંપૂર્ણ સહયોગ) અધિનિયમ, ૧૯૮૫ની કલમ:૩૨ અન્વયે ભારત સરકારના તા.૩૧.૫.૨૦૦૧ના નોટીફિકેશનમાં જણાવ્યા મુજબની જગ્યાઓ સુનિશ્ચિત કરવા અને જો આવી જગ્યાઓનો સમાવેશ રાજ્ય સરકારના સંબંધકર્તા વિભાગો કે વિભાગો હસ્તકના ખાતાના વડા, કચેરીના વડા, બોર્ડ/કોર્પોરેશનની જગ્યાઓમાં થતો હોય અથવા સમાવેશ કરવામાંથી મુક્તિ મેળવવાની જરૂરત જણાતી હોય તો રાજ્ય સરકારે ઉપરોક્ત આમુખમાં દર્શાવેલ તા.૨૮.૪.૮૯ તથા તા.૧૩.૧.૨૦૦૦ના ઠરાવથી રચાયેલ તજજ્ઞોની સમિતિ સમક્ષ રજૂ કરી, સંબંધકર્તા વિભાગોએ કઈ જગ્યાઓ વિકલાંગો માટે સુનિશ્ચિત કરવી કે કઈ જગ્યાઓમાં અનામતમાંથી મુક્તિ આપવી તે અંગે જરૂરી હુકમો બહાર પાડવાના રહે છે. આમ છતાં, એક અથવા બીજા કારણોસર વિભાગોમાં આ સંદર્ભે કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીની વિગતોની જાણ આ વિભાગને થતી નથી અને કેટલાક વિભાગો તરફથી આ અંગેની કાર્યવાહી પણ થઈ ન હોય તેવું સરકારના ધ્યાન ઉપર આવ્યું છે. આ સંબંધમાં અશક્તતા ધરાવતી વ્યક્તિઓ બાબતમાં હાઈ લેવેલ ટાસ્ક ફોર્સની ભલામણોના સંદર્ભમાં તા.૧૨.૪.૨૦૦૬ના રોજ મળેલ સચિવશ્રીઓની બેઠકમાં આ બાબતે પણ વિશદ વિચારણા કરવામાં આવી હતી અને તેમાં થયેલ ચર્ચા અનુસાર આવી

..૨..

// ૨ //

બાબતોનો અશક્તતા ધરાવતી વ્યક્તિઓ માટેની સર્વગ્રાહી નીતિમાં સમાવેશ કરવાનું જરૂરી જણાયું છે અને તેથી ઉપર દર્શાવેલ કેન્દ્ર સરકારના અધિનિયમની જોગવાઈઓના યોગ્ય અમલ માટે ફરીથી આ બાબત સર્વ વિભાગોના ધ્યાન ઉપર મૂકવાનું જરૂરી જણાયું છે.

// પરિપત્ર //

આ વિભાગના ઉપર આમુખમાં દર્શાવેલ હુકમોને અનુલક્ષીને નીચે મુજબની વધુ સૂચનાઓ આપવામાં આવે છે :-

(૧) અશક્તતા ધરાવતી વ્યક્તિને સમાન તક, તેમના હકોનું રક્ષણ અને પૂર્ણ ભાગીદારી અંગેના કેન્દ્ર સરકારના અધિનિયમ, ૧૯૮૫ના વિકલાંગ ધારા પ્રમાણે ભરતીમાં અનામતનું નિયત પ્રમાણ જાળવવામાં આવે તે જરૂરી છે, તેથી સંબંધકર્તા દરેક વિભાગોએ તેમના વિભાગ હસ્તકના ક્યા-ક્યા સંવર્ગોને વિકલાંગોની જગ્યાઓ માટે સુનિશ્ચિત કર્યા છે એ બાબત મહત્વની છે. જેથી દરેક વિભાગે તેમના વિવિધ સંવર્ગો પૈકી કઈ જગ્યાઓમાં અશક્ત વ્યક્તિ ચાલી શકે તેમ છે અને કઈ જગ્યાઓમાં અશક્ત વ્યક્તિ ચાલી શકે તેમ નથી તે સુનિશ્ચિત કરવાની કાર્યવાહી એક માસમાં પૂરી કરવી. આવી જે જગ્યાઓમાં અશક્ત વ્યક્તિઓ ચાલી શકે નહીં તેવું વિભાગોને જણાય એવી જગ્યાઓ અલગ રીતે આઈડેન્ટીફાઈ કરીને, આ વિભાગની ઉપર ઉલ્લેખ કરેલ તા.૮.૧.૨૦૦૪ની અધિસૂચના મુજબ, રાજ્ય સરકારની પેટા તજજ્ઞ સમિતિ સમક્ષ તે અંગેની વિગતો રજૂ કરવી. અશક્તતા ધારાની કલમ:૩૩ મુજબ આવા જે તે સંવર્ગોની જગ્યાઓના કાર્યો અને ફરજનો પ્રકાર (nature of duties etc.) ધ્યાનમાં રાખીને કઈ-કઈ જગ્યાઓમાં અશક્ત વ્યક્તિ ચાલી શકે નહીં તે અંગે વિભાગોએ સ્પષ્ટ નિર્ણય લેવો અને તે અંગેના પૂરતા વાજબીપણાની વિગતો સાથે આવી જગ્યાઓની યાદી પેટા તજજ્ઞ સમિતિની વિચારણા માટે રજૂ કરવી.

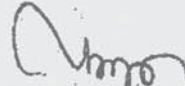
(૨) કેન્દ્ર સરકારના અધિનિયમની વૈધાનિક જોગવાઈઓ પ્રમાણે વિકલાંગો માટે અનામત જગ્યાઓ રાખવાનું ફરજિયાત હોવાથી આ અંગેની અંમલીકરણની જવાબદારી સંબંધિત વહીવટી વિભાગોની છે, તેથી વિકલાંગ ધારાની આ જોગવાઈઓ મુજબ સંબંધકર્તા સંવર્ગોમાં વિકલાંગો માટે અનામતની ટકાવારીની જાળવણી યોગ્ય રીતે થાય તે વિભાગોએ જોવાનું રહેશે. વિભાગોએ તેમની હસ્તકના ખાતાના વડા/ક્લેરિ/બોર્ડ/ નિગમો માટે પણ સમાનપણે કાર્યવાહી કરી તેનું મોનીટરીંગ કરવાનું રહેશે.

(૩) કેન્દ્ર સરકારના આ અધિનિયમની જોગવાઈઓનો દરેક વિભાગે અને તેમના ખાતાના વડા/કચેરીઓ/નિગમ/બોર્ડ વગેરેમાં યોગ્ય રીતે અમલ થાય છે કે નહીં તે જોવા માટે કેન્દ્રીય ધોરણે મોનીટરીંગની કાર્યવાહી સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ કરશે. આ હેતુસર, સંબંધકર્તા વિભાગોએ આ રીતે આઈડેન્ટીફાઈ કરેલી જગ્યાઓની વિગતો નિયત નંબુનામાં (પત્રક 'અ' તથા પત્રક 'બ' મુજબ) સમયાંતરે નિયમિતપણે સચિવશ્રી, સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગને પૂરી પાડવાની રહેશે.

(૪) કેન્દ્ર સરકારના અધિનિયમના અમલીકરણની સરળતા ખાતર પ્રસ્તુત અધિનિયમની સંબંધકર્તા કલમ: ૩૨ થી ૪૧નું તારણ આ સાથે વિભાગોની સરળતા માટે મોકલવામાં આવે છે. તેમ છતાં, આ અધિનિયમની સંપૂર્ણ વિગતો તથા ભારત સરકારે આ અધિનિયમ અન્વયે અનામત રાખી શકાય તેવી જગ્યાઓ મુકરર કરવા અંગે તા.૩૧.૫.૨૦૦૧નું જે જાહેરનામું પ્રસિધ્ધ કર્યું છે તે અંગેની વિગતો પણ આ અંગેની ભારત સરકારની વેબ-સાઈટ www.ccdisabilities.nic.in, www.socialjustice.nic.in તેમજ રાજ્ય સરકારની વેબ-સાઈટ www.sje.gujarat.gov.in ઉપર ઉપલબ્ધ થઈ શકશે. આ હેતુસર અન્ય કોઈ વધુ વિગતોની જરૂર જણાય તો રાજ્ય સરકારના વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટેના કમિશ્નરની કચેરી, બ્લોક નં. ૧૬, ડો જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગરનો પણ સંપર્ક સાધી શકાશે.

આ સૂચનાઓનું ચૂસ્તપણે પાલન કરવામાં આવે તે જોવા તથા તેમની હસ્તકના સંબંધકર્તા અધિકારીઓ, ખાતાના વડા/બોર્ડ/નિગમો વગેરેના ધ્યાન પર મૂકવા સચિવાલયના સર્વે વિભાગોને આથી આગ્રહપૂર્વક જણાવવામાં આવે છે.

ગુજરાતના રાજ્યપાલશ્રીના હુકમથી અને તેમના નામે.

(પી. એમ. પટેલ)

નાયબ સચિવ
સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ
ગુજરાત સરકાર

પ્રતિ,

- નામદાર રાજ્યપાલશ્રીના અગ્ર સચિવશ્રી, રાજભવન, ગાંધીનગર. (x)
- માનનીય મુખ્ય મંત્રીશ્રીના અગ્ર સચિવશ્રી, સચિવાલય, ગાંધીનગર. ...૪...

- સર્વે માનનીય મંત્રીશ્રીઓ/સર્વે માનનીય રા.ક. મંત્રીશ્રીઓના અંગત સચિવશ્રીઓ, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- વિરોધપક્ષના નેતાશ્રીના અંગત સચિવશ્રી, ગુજરાત વિધાનસભા સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- સચિવશ્રી, ગુજરાત વિધાનસભા સચિવાલય, ગાંધીનગર (x)
- સચિવશ્રી, ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ, બહુમાળી મકાન, લાલદરવાજા, અમદાવાદ. (x)
- સચિવશ્રી, ગુજરાત તકેદારી આયોગ, 'છ.૫' જંકશન, સેક્ટર:૧૦-બી, ગાંધીનગર. (x)
- સચિવશ્રી, ગુજરાત મુલકી સેવા ટ્રીબ્યુનલ, ૧, ડો.જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર. (x)
- રજિસ્ટ્રારશ્રી, ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ. (x)
- મુખ્ય સચિવશ્રીના ઉપ સચિવશ્રી, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- કેબીનેટ યુનીટ, સામાન્ય વહીવટ વિભાગ, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- સચિવાલયના સર્વે વિભાગો... આ હુકમો તેમની હસ્તકના સર્વે ખાતાના વડાઓ, કચેરીઓ, બોર્ડ/કોર્પોરેશનના ધ્યાને લાવવા સારું.
- વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટેના કમિશનરશ્રીની કચેરી, બ્લોક નં.૧૬, ડો.જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર - વિભાગ/ખાતાના વડાઓને જરૂરિયાત મુજબ માર્ગદર્શન પૂરું પાડવાની વિનંતી સહ.
- નિયામકશ્રી, સમાજ સુરક્ષા ખાતુ, બ્લોક નં.૧૬, ડો.જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર.
- સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ હસ્તકના સર્વે ખાતાના વડાઓ, બોર્ડ/કોર્પોરેશન.
- સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગના સર્વે સંયુક્ત સચિવશ્રી/નાયબ સચિવશ્રી.
- સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગની 'છ', 'છ.૧', 'જ', 'અ', 'ઈ' તથા 'રોસ્ટર' શાખા.
- સીલેક્ટ ફાઈલ.

(x)ટપાલ મારફત.

**CHAPTER
EMPLOYMENT**

VI
99

32. Appropriate Governments shall--

(a) Identify posts, in the establishments, which can be reserved for the persons with disability;

(b) At periodical intervals not exceeding three years, review the list of posts identified and up-date the list taking into consideration the developments in technology.

33. Every appropriate Government shall appoint in every establishment such percentage of vacancies not less than three per cent. for persons or class of persons with disability of which one per cent. each shall be reserved for persons suffering from-

(i) Blindness or low vision;

(ii) Bearing impairment;

(iii) Loco motor disability or cerebral palsy, in the posts identified for each disability:

Provided that the appropriate Government may, having regard to the type of work carried on in any department or establishment, by notification subject to such conditions, if any, as may be specified in such notification, exempt any establishment from the provisions of this section.

34. (1) The appropriate Government may, by notification. Require that from such date as May he

specified. By notification. The employer in every establishment shall furnish such information or return as may be prescribed in relation to vacancies appointed for person, with disability that have occurred or are about to occur in that establishment to such Special Employment Exchange as may be prescribed and the establishment shall thereupon comply with such requisition.

(2) The form in which and the intervals of time for which information or returns shall be furnished and the particulars, they shall contain shall be such as may be prescribed.

35. Any person authorized by the Special Employment Exchange in writing, shall have access to any relevant record or document in the possession of any establishment, and may enter at any reasonable time and premises where he believes such record or document to be, and inspect or take copies of relevant records or documents or ask any question necessary for obtaining any information.

36. Where in any recruitment year any vacancy under section 33, cannot be filled up due to non-availability of a suitable person with disability or, for any other sufficient reason, such vacancy shall be carried forward in the succeeding recruitment year and if in the succeeding recruitment year also suitable person with disability is not available, it may first be filled by interchange among the three categories and only when there is no person with disability available for the post in that Year, the

108

employer shall fill up the vacancy by appointment of a person, other than a person with disability:

Provided that if the nature of vacancies in an establishment is such that a given category of person can not be employed, the vacancies may be interchanged among the three categories with the prior approval of the appropriate Government.

37. (1) Every employer shall maintain such record in relation to the person. With disability employed in his establishment in such form and in such manner as may be prescribed by the appropriate Government.

(2) The records maintained under sub-section (1) shall be open to inspection at all reasonable hours by such persons as may be authorized in this behalf by general or special order by the appropriate Government.

38. (1) The appropriate Governments and local authorities shall by notification formulate schemes for ensuring employment of persons with disabilities, and such schemes may provide for-

- (a) The training and welfare of persons with disabilities;
 - (b) The relaxation of upper age limit;
 - (c) Regulating the employment;
- C -

(d) Health and safety measures and creation of a non-handicapping environment in places where persons with disabilities are employed;

(e) The manner in which and the person by whom the cost of operating the schemes is to be defrayed; and

(f) Constituting the authority responsible for the administration of the scheme.

39. All Government educational institutions and other educational institutions receiving aid from the Government, shall reserve not less than three per cent seat for persons with disabilities.

40. The appropriate Governments and local authorities shall reserve not less than three per cent. in all poverty alleviation schemes for the benefit of persons with disabilities.

41. The appropriate Governments and the local authorities shall, within the limits of their economic capacity and development, provide incentives to employers both in public and private sectors to ensure that at least five per cent. of their work force is composed of persons with disabilities.

